

Zê Tîje:

Roportajkerdox: Alî Aydın ÇİÇEK

4

“TÎJE MA DE BIMBAREK A”

Zê Tîje ra Alî Dogan: “Yanî tîje ma de bimbarek a, ma tim rûyê xo çarnênîme tîje û kelê xo aye ra birnenîme. Ma tîje nêbenîme teyna parçe tîje benîme. Kulturê ma de, cayê tîje mûhîm o.

Ma otorîte nîme, feqet ma ke qaytê muzîkê kirmanckî kerd vînenîme ke qîsmode zêde zaf mende ro jûbînî. Gere tarzê tezeyî bibê, gere ma çîyanê tezeyan virazîme. Hama zaf xebatê rindî jî estê.”

“Ez nêşkaya zûran û hîleyanê to de şira sere, no mi rê bî derd. Mi kî vera to de çok nêda erd, wa to rê kî no bibo derd.”

Seyîd Riza

DÊRSIM 193∞

MA XO VÎR RA NÊKENÊ

HEWNÊ MI

Nurullah SARICANLI

Homa nesîb bikero çendna rocî badê yew lacê mi beno. Na reya diyin a ke ez lacê xwu hewn de vînena. Hewnê yewin de hema hîrêaşme bi, hewnê diyin de zî hîrê yan çehêaşme bi.

Ez bi xwu Bursa de cuyena. Ez samedê zonê ma zaf kuwena xwu ver. Çimkî zonê ma hêdî-hêdî çimanê ma ver de helyeno. Ma dest de xeylî çî esto la ma nêkenê. Suco tewr giran zî ma xwu mîyan de zonê xwu keyeyê xwu de, en muhîm zî ma qîcanê xwu de qalî/qisey nêkenê. No xusus zaf sarê mi decneno. Yew merdîm çira mewazo qîcanê xwu de bi zazakî qalî bikero. Êyê ke qîcanê xwu de zonê dadî qalî nêkenê mi çim de aqil ra şenik ê, ruhê înan çinî yo, hîsî zerrîya înan de nêmendê.

Amnanî kar ra wext bibo ma ge-ge şinê welat. Şima yeqîn bikerê, ez dewe de huzur keyeyê dat xwu Elî û Mehîk de vînena. Ê keyeyan de edet sey xwu mendo. Çeher tornê nê datonê mi estê, hema qicî pêro zî zonê ma qalî kenê, sey bulbulî.

Mi çira va kam qîcanê xwu de zonê ma qisey mekero aqil ra şenik o. Wexto ke ez nê qîcan de yena pêhet, pêrone gêna yew wade û tewr qalî kena. Gama ke ez bi zazakî persan persena, zazakî cewab gêna ruhê mi

beno şa. Wexto ke ma pîya zonê xwu de deyîran vanê zerrîya mi bena şa...

Biraştî tewrê qîcan a zazakî qalîkerdiş gulîstan de geyrayîş o, serê hewran de vazdayîş o, hinî merdim keno şa, huzur dano merdimî.

Ez bêrî hewnanê xo. Mi çend kitabê sanikan guretê, nesîb bo, ez lacê xwu bi sanikan kena pîl, bi lawikan, bi deyîranê ma.

Ez rewna xeyalê ê rocan kena; lacê mi yeno rîyê dinya, beno pîl, mi de zonê ma qalî keno, çî weş o. Nê xeyalê mi hewnanê mi de ameyî ca. Hewnê xwu yê verînî de min û lacê xwu ma wadeyê ronîştîşî de kay kerdêne.

Tuto hîrêaşme hewnê mi de kay keno. Ma ronîştîbî, kayê xwu de yew tope eştêne yewbînan. Reyêk mi pêt eşte, tope ginaye linga lacê mi ro, rîyê xwu kerd tîrş û va "Aaa lingê mi deca!" Ez hewn de bîya xemgîn. La wexto ke ez bîya aya, mi dî ke hewn o, mîyan cilan de ez huyaya, lacê mi zonê ma qalî keno, naye rindêr çîyêna çinî yo.

Hewnê diyin, ez kena nêkena nîyeno mi vîr lacê mi se va la ez rind zana ancî zazakî bi. Mi ra yêrs bibi û qalêka girane va, ez kena nêkena nîyeno vîrê mi...

Mi çira va merdimo ke qîcanê xwu de zonê xwu qalî nêkero hîs ey de çinî yo. Êyê ke qîcanê xwu de zonê xwu qalî kenê zanê mi çira va. Êyê kî wazenê bîmusê, mi çira va wa qîcanê xwu de zonê xwu qalî bikerî, mi fam kenê...

Nameyî lacê mi, ma Muhammed Mîraz Sari nanê pa.

Malmîsanijî ra Kitabê Gramerî

Kitabê *Kurmancca Karşılaştırmalı Kırmancca (Zazaca) Dilbilgisi* ke hetê M. Malmîsanijî ra bi tirkî amade bîyo Weşanxaneyê Vateyî ra vejîya.

3

KURMANCCA İLE KARŞILAŞTIRMALI
KIRMANCCA (ZAZACA)
DİLBİLGİSİ
M. Malmîsanijî

MEWSİMÊ MI

Roşan LEZGÎN

Hamebi wesar hêgayê m' beyar,
Tov kerdî heme bi cite w' cobar, hoy birar!
Çinê bi rêber teng bî ca û ber,
Her çî bi bedel mi pêro ezber, oy keder!

Hamebi hamnan meyweyî resay,
Zerîyî huyay zerencî peray, wîy risway!
Mi nêzana qedr nêzana qîmet,
Mi bi camêrdî heba kerd qîsmet, ney minet!

Hame payîz rew pelê mi bîy zerd,
Kincê mi tenikî hewa bî serd, wey derd!
Ne esto sitar ne yew ca û war,
Ne dost û heval ne waştî û yar, hey hawar!

Hame zimistan dewran vurîya,
Viran mend pistan perîn dirîya, wax dinya!
Rojê mi şî awan şewê mi derg,
Zerrîya mi wêran cemed kewt cerg, ax merg!

**EDÎTORÎ
RA**

Roşan LEZGÎN

Verê cû, betalîye eyb bî. Wazenê wa tut bo yan pîl, qet ferq nêkeno, merdimo betal, bêkar û bêgure merdiman ra hesab nêbîyêne; seke heram û necis bo, kesî selam nêdayne ci.

Derheqê betalîye de yew hedîse estbî, vatêne, "Rojêk pêxamberê ma vînenno merdimêk ha binê versîya dare de xwu rê bêemel ronîsto. Pêxamber selam nêdano ci. Demeyêk badêna ageyreno, na rey ewnêno ke merdimî ha pîjik girewto xwu dest û herrî de kay keno, pê sereyê pîjikî herrî keneno. Pêxamberê ma selam dano ci. Camêrd vano 'Ya pêxamber! Ti gama bîne tîya ra vîyartî, to selam nêda mi, qey to ageyrayîş de da?' Pêxamber vano 'O wext ti wina betal, bêemel vindertbî. Selam nêdîyeno merdimanê bêemelan. Merdimê bêemeli bêxîret ê; bêxîretî zî bêîman ê. Ageyrayîş de mi ewnîya, ti ha pê pîjik herrî de kay kenê, kenenê. Çîyo ke ti kenê herrî rê, tebîetî rê faydeyê xwu esto. Coka mi selam da.'"

Hetanî davîst serrî verê cû zî, keyna yan laj ferq nêkeno, tutî zî sey pîlan xebitîyayne. Tutî senî ke famberê xwu bîyêne, pîlan goreyê înan ra muheqeq yew kar dayêne dest.

Mi dî, dewan de tutê lajîni senî ke bîyêne şeş-hewt serre, êdî selxwanîye kerdêne; şîyêne verê bizêkan û

verekan. Keyeyo ke tutê înanê lajîni çin bî, keynayî zî şîyêne verê bizêkan. Tutan hem xwu rê kay kerdêne hem bîyêne miqateyê bizêkan. Bineyna pîlî, şîyêne verê ga û mangayan. Tutanê des-duwês serreyan tutin û bostan tevrik kerdêne, kizine, nîske û nehayî çînayne, mazî arêdayne. Wextê cuwînan meşneyî ser o gêle kerdêne. Yaban ra kirîştîşê xelexe û simerî de here dima şîyayîş û ameyîş heme karê tutan bi. Wextê birnayîşê velgan de velg cema kerdêne. Şîyayîşê serê rezan de engure qerifnayne. Zimistanî velg rûçiknayne, vaş hurdî kerdêne, dewar berdêne hênî yan çem de awe dayne... û xwu rê kay zî kerdêne.

Tutanê keynayînan hîna zaf karê keyeyî kerdêne. Panc-şeş serreyî bîyêne miqateyê pitikan. Dima dest bi şutişê firaqan kerdêne, zereyî rutêne. Eke bineyna bîyî pîl, bizî û mangayî ditêne, meşke şanayne, kincê dirnayeî pîne kerdêne û şutêne, awe kirîştêne, mîr elawitêne, nan pewtêne, şêhre birnayne. Keyna ke bîye xama, zimistanî, wextê betalîye de na rey karê nexşan kerdêne, xwu rê cihêz nayêne pa.

Zafê keynayan karê teberî zî kerdêne, lajan zî karê keynayan kerdêne. Mesela, seba ke mi ra pîlêr wayê mi çin bî, mi bi xwu hem karê lajan kerdêne hem zî qismêk karê keyeyî kerdêne; ez bîyêne miqateyê pitikanê xwu ra qijêrî, mi zere û axurî rutêne, mi hênî ra awe kirîştêne. Ez ke zana mi rê qet vindertîş çin bi, qet.

Tîya ra dades serrî verê cû zî şa-

ristan de merdimê betalî sey soytarî û serserî qebul bîyêne. Şaristanan de zî tutî heme xebitîyayne. Êyê ke babîyê înan esnaf yan sinetkar bî, hewt-heşt serrîya xwu ra dest pêkerdêne verê babîyê xwu de xebitîyayne. Êyê ke tutê înan çin bî, xwu rê çiraxî girewtêne. Tutanê ke xwu rê karê çiraxîye nêdîyêne, sewlî boyax kerdêne. Hamnanî awe serdine rotêne, qeşaşit rotêne, zimistanî şîranî rotêne, simîdî rotêne. Puncî rotêne, atletî rotêne, cixarayî rotêne, tablayan de hur-murê sey meqesê nenugan, mûçinikî, maskotî ûsn rotêne... Hem mekteb wendêne hem xebitîyayne. 1986 ra hetanî 1989 mi sanayîya Dîyarbekirî de lokanta şuxulnayne, se ra pancas muşterîyê mi çiraxê ke emrê înan hewt ra hetanî pancês bî. Se ra hîris xelfeyê ke emrê înan pancês ra hetanî vîst bî. Mîyanê tulumanê rûninan de, dest û rîyê înan tenîya donî de. La çimê înanê masuman ra roşn beriqîyayne.

Şaristanan de keynayî zî xebitîyayne. Keynayan karê keyeyî kerdêne, ê ke aileyê înan muhtac bî, wisaran şîyêne eşêfa pemeyî. Dima şîyêne nehayî çînayne, payîzî peme arêdayne. Tayê keynayî şîyêne kursê xalîyan, xalî vawitêne. Tu kes betal çin bi. Hem mekteb wendêne hem xebitîyayne.

Verê cû, Dîyarbekir de ti bişîyêne kamcîn dikan, çend tutî tede xebitîyayne. Tu kes qayîl nêbi tutê înan betal bimano, kuçeyan ra bigeyro. Vatêne, tutî betal bimanê exlaqê înan xeripîyeno, êdî nêbenê merdim.

Coka tutanê ke wina qijekîye ra dest bi kar kerdêne, înan zî zanayne ke ha pere qezenc kenê, coka xwu ra bawer bî, leze dersayne, zanayne qisey bikerê û vate ra fehm bikerê. Mesela, roja ke ez famberê xwu bîya, tewr tay duwêsserrîya xwu de êdî mi pere qezenc kerdêne û heme mesrefê xwu vetêne. Dima zî, hema vajîn ke nîmeyê mesrefê keyeyê ma milê mi ser o bi.

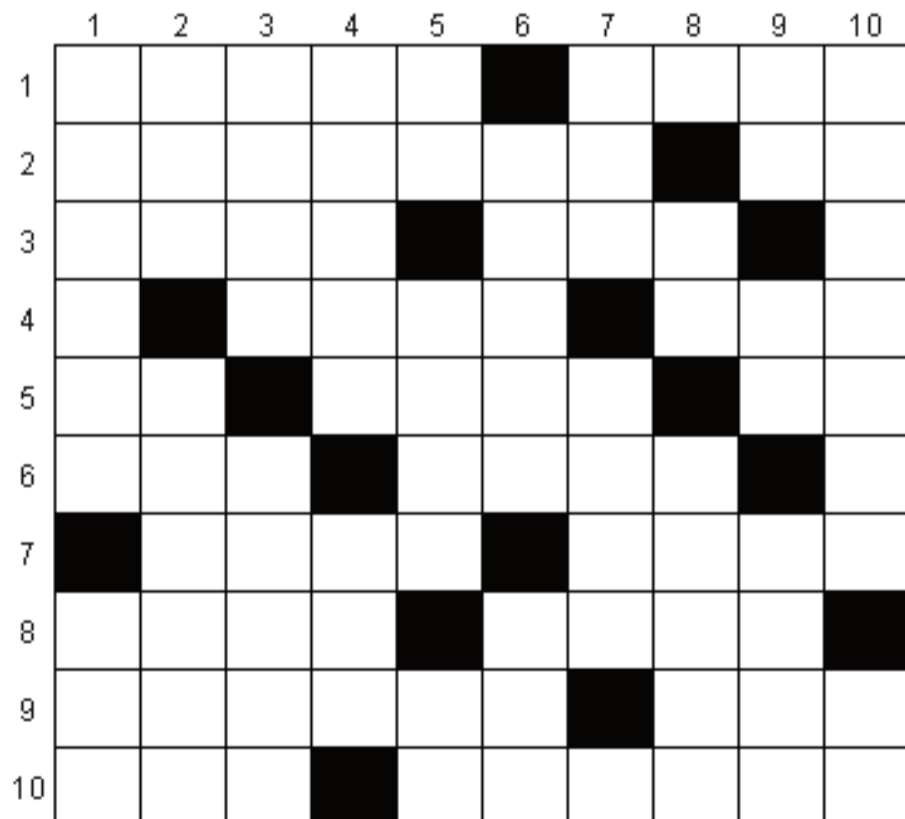
Nika wina nîyo? Ney!...

Merdim nika şîno sanayîya Dîyarbekirî, êdî çiraxî çin ê. Eke ti biwazî sewlanê xwu boyax bikerê, ancax ti şîrî Berê Koyî, verê Camî Nebî yan Camî Kebîr. Tutê ke şîranî, simîd yan awe biroşê çin ê. Çira? Çunkî tutê sengeleyî hende zêdîyayê, eke yew tut xwu rê şîranî, simîd yan awe biroşo, yan xwu rê sewlan boyax bikerê, nê serserî sey çeteyan kardî ro ci ancenê, hasilatê ey dest ra gênê, xesp kenê.

Kuçeyê Dîyarbekirî nika pîrî tut ê. Tayê semtan de hende zaf ê, merdim vano qey kuçeyî tov kerdê û tutan zîl dayo. Qismêk neke tena biroj, bişewe zî ha kuçeyan de rakewenê.

Zafê nê tutan ne yew çeku kurmancî ne zazakî zanê. Kulturê xwu, miletê xwu, milîyetê xwu qet nêzanê. Heta bapîrê xwu û dewa ke ci ra ameyê zî nêzanê. Eke Dîyarbekir de yew numayîş bibo, bajar tîmîyanek bo, nê tutî her çî, heme ca wêran kenê verdanê.

Helbet tutê aileyanê başan zî estê, la êdî zafê tutanê ma bi no qayde yê. Homa biaçarno xeyrî ser înşalah!...

CORA-CÊR

1- Elik û ... (Sanika way û birayî ke maya înan mirena, piyê înan damêrrî ano înan ser) - Yasî, awanşîyayîşê rojî ra tepîya yew-di saetî dima

2- Yanî, goya, qaşo - Behrîyeyî, generalê deryayan

3- Ristim, rîç, rîştele - Karkere, pala, mişage

4- Xebere, vengûvaj, hayî - Hîşyar, şîyar

5- Helîm, xavike, serê şitî -

X A Ç E P E R S

ÇEPA-RAST

1- Welatê ma de çemêk - Purt, peşmî

2- Gore, ra gore, goreba - Herfê vengîni yê "dole"

3- Noca, eksê "uca"yî - Ellah, Heq, Homa

4- (ters ra) Nuke - Zîç, pilîşk, şilar

5- Hela, de, derey - Zanist - Prefîksêkê negatîfîye

6- Emike, waya piyî/babîyî - Tehm, lezet

7- Keso ke îmamîye keno - Biko, leyro, oxil (xîtabkerdiş)

8- Berey, eksê "rew"î - Sipîye, çîya ke rengê xo sipî yo

9- Paşte, baro ke merdim bi paştîya xo kirîşneno - Tazîye, ezayî

10- Beyraqe - Tazîye, ezayî

Kul, keder, derd - Heywanê cite

6- Paçê/çîtê sifreyî - Qapax

7- Velg, pelge - Nete-veyî, çîyo aîdê miletî, çîyo ke heme miletî eleqedar keno

8- Mîyanê "cila" - Sêl, lehî, serdeşîyayîşê dereyan

9- Çem, robar - Mîyanê "sîma" - Zeîf, zar, şehtîyaye

10- Mele, kulî, peqpeqok - Sembolê astatîni

Cewabê Hûmara Verêne

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	N	Ê	Q	E	D	Î	Y	E	N	Ê
2	E	L	E	L	O	■	A	S	A	N
3	W	E	Z	A	Y	E	■	A	C	■
4	E	■	A	M	I	R	E	■	N	E
5	P	Î	■	E	N	E	R	J	Î	K
6	E	D	E	T	■	B	A	N	Y	O
7	L	A	L	■	R	E	Z	■	E	N
8	■	M	E	L	E	■	Î	E	■	O
9	D	■	Q	E	Ş	A	■	S	Ê	M
10	E	R	E	Y	■	P	U	R	T	Î

HER KES BI HEQ Û HEQÎYA XO!

Huseyîn KARAKAŞ

Nêbo rîyê asmênî de astareyê bişemetîyo, qerqele ero mi cêno. Ez herinda xo de yena war, mirena! La ruhê xo teslîm nêkena. Canê xo de bena cendek û manena.

Xeyr û bêxeyrîya xeyalan bena vewre û varitiş, varena mi ser. Gînenâ piro şona. Eyam xirab, dewran xirab, zerrîya mi xirab...

Qudûmê sîneyê mi de çîyê qurîfêno. Ne dêsî, ne caxî û nê têlê mûnîyê... Her çî banger û bangîlazor. Boyna gindir benê. Çerangê çîman de bi xoyrafî fetelîne. Her çî xor û xişir.

Dinya bena duz û deşte. Rengê

rengan beno kor. Ne kesk ne kewe. Her ca wêran, her kes vêşan û viran. Mîya Heqî bêro îta çî kar a!

Ez neke bi çîmanê xo bi aqilê xo her çî vînenâ! Cêneqîna we. Dendîka canê xo de yena ra can. Wezana ke biperî ra. Roşn û tarî ferq nêkeno. Ez sey çîyê astereyî bişemîtiya. Wa berqê mi sey dimoçikî derg bo. Bê mezg û bê minet. Tije ver de zelk û zelal; la şewa tarî de şewq û şewle. Emir piçkê zeman bo zî zerar nêkeno, ez zanena.

La heyfê hîkmeta Heqî! Desto dêlmaşt ginayo ci. Hêga genim ra xulî keno. Cîwî, rayîr û remayene de. Hîr û bereket nêmendo. Çilêkê çuliskî, jan û jeveg. Vengê bombayan û çikayena çekan goşan ra kêmanêbeno. Wele varena bi valêranê welatî ro. Ancîne pêser dest û payê mi. Neçarîye bena xape. Gînenâ

piro xafil de. Kincê mi sey qefesî. Piştîya mi ser o barê kesa. Pistina mi de guneyê zerrî û zerencan. Şîkîyê ameyê war lêy û lizgeyê zeytûnêre. Gogercîne bêperr û vile menda. Haştî û huyayîş kert û kerayan de hêsîr.

Şo waya mi, şo wakila mi...

Şêre mesken û mekanê may û piyê mi. Çila tafine. Bi minete kemera serî lew kere. Teyr û tur çîya kerdene nêbena. Nîyaz vila bike. Mi ver ra zî xo ver ra zî. Hesran pêhesne. Bêkesîya kesiretan de vaje:

Wa ruhê xo roştî û rehetîye de bo. Ne çêzik û ne zî çuliskê xo mi rê mîras mendo. La deyn û deyndarîya xo zî... No semed ra sereyê kesî kesî ver de nîyo.

Her kes bi heq û heqîya xo...

Hepixaneyê Tîpê F, Numre 2
Tekirdag, 11.10.2015

WEDAT AYDIN Û ÎHD'YA EWROYÎ

Ehmedê DIRIHÎ

No nuşte Ruhê Wedat Aydinî rê diyarî ya.

Vînbîyayeyî wa bêre vînayîş (Kayıplar bulunsun!)

Kerdoxî wa bêre mehkemekerdiş (Failler yargılsın!)

Însanê ma serd û sepur, germ û qeyale nêvanî, her hewte roja şeme parka Meydanê Estoran (Koşuyolu Parkı) yê Dîyarbekirî de, vernîya abîdeyê heqê cuye de yenî têhet. Her hewte vînbîyayan ra yewî seba haziran û çapemênîye danê sinasnayîş. Çi ameyo sereyê vînbîyayî û senî wedar bîyo, danê zanayîş.

Hewteyê 342. yê yadkerdişê vîndîbîyayan de, yanî roja 29.08.2015 de ez hewna şîya park. Ma uca de pa merdimanê vînbîyayan vernîyê abîde de rêz vindertî û mi goştarîya qal-kerdoran û temaşeyê haziran kerd.

Komela ÎHD (Komela Heqanê Merdiman) û merdimanê vînbîyayan no hewte çî ameyo Ahmet Sanirê şîrxîjî ser, da ma zanayîş. Sere de serekê pêroyî yê ÎHD Öztürk Türkdoğan ke Anqara ra amebi, ey tirkî qisey kerd. Seke name û peynamê ey ra zî fehm beno, o tirk lacê tirkan o. Beno ke eslê xwu de tirk zî nêbo, madem xwu tirk hesebneno, wa qe tirkî vaco. Xemê mi nîyo. La serekê şubeyê Dîyarbekirî Racî Bilici çira kurdî qalî nêkerd? Sereka komela heqanê merdiman yê Dîyarbe-

kirî ra Gulîstan Yalçındağ Gençel, îfadeyê nuşteki yê Ömer Sanirî ma rê wendî. Ma pê musayî ke birayê ey Ahmet Sanir dewe ra bi zor eşto ereba remnayo. Bacê xebere ginena înan ke înan o kiştî û silopîyican o defîn kerdo. Dima şîyê, kincanê ey ra o sinasnayo. Peynî de seba vîrardişê Ahmet Sanirî û heme vînbîyayanê bînan, ma 5 deqayî cayê xwu de ronîştî.

Serranê verînan de hem aktivîstê komele hem zî merdimê wedarbîyayan zaf rey pê zîwanê kurdî ya vateyê xwu vatên. La çî heyf ke, pira-pira qalîkerdişê kurdî ho darîyeno we, her kesî hîn xwu tadayo pê zîwanê tirkî ya qalî keno. Kê vanê, derey cayêk ra talîmat giroto! Êdî tirkî qalîkerdiş bîyo edet. No hal zî derd û kulê mi dano tîmîyan ro.

Ez xwu ra pey ewnîyaya tarîxê ma yê nîzdî ra, kerdinê Wedat Aydinî ame mi vîr. Ma hêw vîn ke 25 serrî verê cû kurdperwero zanaye, o ke mehkemayan de kurdî huyabi, xatirayanê xo ra kongreya ÎHD de zîwanê kurdî ser o ma rê çî mîrat verdayo: "Ez 28.10.1990 de kombîyayîşê ÎHD yê Anqara de bîya. Qal-kerdişê xwu de mi pê zîwanê xwu kurmançî ya endam, serek û temamê haziran selam kerdî û înan ra va ke, şîma heme çîman ser ameyê. Qanûnê bi numre 2932, wendiş, nuştîş û qalîkerdişê kurdî yasax kerdo.

Bikar ardişê zîwanê dayîkê seba her însanî heqo tebîî yo û pê qanûnan nêno wedartiş, no gureyêko şaş o. Ez wazena ke Kongreya Komela Heqanê Merdiman nê heqî rê wayîrîyê bikero û wa heqê ma bipawo. Serekê komela ke nêwaştbi ez pê zîwanê kurdî qalî bikî, mi o şermezar kerd."

Tirkîya de 2002 ra nat qanûnê zîwanî bineyke bedelîyayo; zîwanê kurdî ya wendiş û nuştîş bi serbest. Unîversîteyanê Tirkîya de kursê kurdî abî, mi bi xwu nê kursan ra sertîfîka giroto. Unîversîteyan de perwerdeyê lîsansî û masterî bi kurdî dest pêkerdo. Mektebanê bînan de dersa kurdî bîya dersa weçînite. Unîversîteyan de kitabê kurdî weşanîyayê. Unîversîteya Artukluyî kitabê mi *Ferhenga Navên Nebatan a Kurdî* weşana. Dewlete çend serrî yê ke ha kanalê televîzyona kurdî ra weşanan kena.

Ma ameyê serra 2015î, la serekê şaxê Dîyarbekirî yê Komela Heqanê Merdiman, bajarê Dîyarbekirî de, kurdanê rê pê zîwanê tirkî ya kar û gureyê xwu ho domneno: "Kam mi resa, tirkî musa!"

Dewleta Tirkîya verê cû ma kurdan qir kerdêne, şawitêne surgun, mewcûdîyetê ma înkâr kerdêne, ê ke war de mendêne asîmîle bîyne. Seke şîma hê vînenê, yew heta kurdî kerda serbest, unîversîteyan û mektebanê bînan de perwerde bi kurdî dayo destpêkerdiş. La heto bîn ra, zîwanê kurdî hêdî-hêdî ho terkiyeno û darîyeno we, beno vîn. Dor dorê otoasîmilasyonî û entegrasyonî ya.

Wedat Aydın 25 serrî cuwaver şîbi Anqara de wayîrê zîwanê ma viciyabi, la ma ewro hê nêşkenî Dîyarbekirî de wayîrê zîwanê xwu bivêcî. Ma kurdî bindest ê, serranê peynan de ma ça ra ameyî û şîy ginayî ça ro!

Malmîsanijî ra Kitabê Gramerî

M. Malmîsanij, Kurmancca Karşılaştırmalı Kirmancca (Zazaca) Dilbilgisi, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul 2015, 302 rîpelî

Kitabê "Kurmancca Karşılaştırmalı Kirmancca (Zazaca) Dilbilgisi" ke hetê M. Malmîsanijî ra bi tirkî amade bîyo Weşanxaneyê Vateyî ra vejîya.

Kitab ebadê 16 x 24 cm de 302 rîpelî yo û 11 qisman ra yeno pê. Kitab de her di dîyalektê kurdî 11 babetanê çîyayîyan yê zîwanî de yenê muqayesekerdiş. Kitab de netîceyêko winasî vejîyayo meydan ke tayê hetê her di dîyalektan yewbînan ra çîya yê, tayê hetê înan qismen çîya yê û tayê hetê zî sewyewbînan ê.

Malmîsanij vano, kesê ke vanê kirmanckî kurdî nîya, tena hetê ke yewbînan ra çîya yê nîşan danê, qet behsê hetanê ke qismen yewbînan ra çîya yê û hetê ke sey yewbînan ê nêkenê.

Ferhengek

betal, -e: işsiz
betaliye: işsizlik
elawitene: yağurmak
elawitiş (n): yağurma
eşêfe (m): çapa yapma
muşene (n): döven
pîjik (n): 1)kazık 2)küçük çubuk
selxwanîye: oğlak ve kuzu çobanlığı
sixletî (m): kalabalık
şîranî (m): tatlı (yiyeceler)
tevrîk (n): çapa
tevrîkkerdiş (n): çapalama
vawite (n): örgü, örülmüş olan
vawitene: örmek
vawitiş (n): örme

ZÊ TÎJE: “TÎJE MA DE BIMBAREK A”

Grûba muzîkî “Zê Tîje” 2007 de Îstanbul de ronîyaya. Albumê xo yo tewr verên “Yanlışımız Var” 2015 de vet. Album di qisiman ra; “bengî” û “xerîb” ra êno pê. Album de kilamê kirmanckî û tirkî ca cênê. Mi cêr de elemananê na grûbe ra Alî Doğanî de derheqê grûbe, muzîk û kirmanckî de roportaj kerd. (A. A. Çiçek)

* * *

Ma bixeyr dî, albumê şima yo verên xeyrin bo.

Zaf sipas kena.

Keremê xo ra ti şikîna bi kilmekî xo bidê naskerdene?

Namê mi Alî yo, ez Gêxî de ama dinya. Ma vîst û pûnc serrî yo Îstanbul de îqamet kenîme. Jû grûba ma esta. Namê xo “Zê Tîje” wa û ma 2007 de ne ro. Ma Mehlaya Gazî ya Îstanbulî de benîme top û muzîk virazenîme. Ma pûnc hevalî me. Jû heval tembur cineno, namê xo Adan Akdag, gîtar de Paşa Çelik, dawil de Alî Bicerîklî, baste Xalî Çektar esto. Waxto ke ma grûbe saz kerde, ma kulî talebe bîme. Nika jû albumê ma esto, namê xo bi tirkî “Yanlışımız var” o.

Şima key dest bi karê muzîkî kerd. Yanî şima grûbe key awan kerde?

Mekleb ra ver ma muzîk de eleqedar bîyêne. No hîs timûtim ma de estbî. Ma waştêne ke zonê xo de qese bikerîme, zonê xo de kilamû vajîrîme. Yanî seba ke ma xo jû war de îfadê bikerîme bîbî top. No fikrê Adnanî û yê mi bî. Verê cû Caner Yılmaz bî. O, nika zobîna xebata ey esta.

Seva mi, pîyê mi çê de kilamî vatêne tesîrê ey mi ser o esto. Waxto ke ez doman bîya mi vatêne, hevala û malimî vatêne ti weş vana, vengê to rindek o. Hênî dewam kerd...

Nameyê grûba şima “Zê Tîje” yo. Çira?

Yanî tîje ma de bimbarek a, ma tim rûyê xo çarnenîme tîje û kelê xo aye ra birnenîme. Ma tîje nêbenîme teyna parçe tîje benîme. Kulturê ma de, cayê tîje mûhîm o. Tabî tîje teyna ma elewîyan de nê, êzîdîyan de, zerduştîyan de û felsefeya Rojawanî de jî cayêde muhîn cêna.

Roportajkerdox: Alî Aydın ÇİÇEK

Alî Doğan

Coka ma va namê grûbe “Zê Tîje” bo.

Albumê şima senî eleqa dî?

Yanî ma reaksiyonêde rind guret. Ama no kar giran-giran beno rind, yanî ma zanîme ke hênî beno. Ma gorê îmkananê xo jû album viraşt. No album çatiyê çê ma de teras esto, ma uca viraşt. Yanî ma bi xo kerd. Teyna mîks de ma ardimo profesyonel guret. Îta de amac no bî, ma waşt ke bi îmkananê xo, bi enerjîyê xo pîyasa û reqabet ra dûrî xo rê çiyê virazîme. Ma viraşt jî. Yanî bi kilmekî albumê ma eleqayêde rind dî.

Şima muzîkê xo senî name kenê? Yanî tarzê muzîkê şima çi yo?

Ma vanîme “kolaj”. Kolaj nika her cayê dinya de esto. Tirkîye de zî esto. Pekî, çik o kolaj muzîk? Kolaj muzîk, zereyê xo de postrock esto, zereyê xo de pop, geleneksel muzîk zî esto. Estrumanê xoserî estê, jû damare ra nêbeno weye, zaf damaran ra beno weye. Nê ra zî vanê “kolaj muzîk”.

Şima halê muzîkê kirmanckî senî vînenê?

Yanî ma otorîte nîme, feqet ma ke qaytê muzîkê kirmanckî kerd vînenîme ke çismode zêde zaf mende ro jûbînî. Gere tarzê tezeyî bibê, gere ma çîyanê tezeyan virazîme. Hama zaf xebatê rindî jî estê. Metîn û Kemal Kahraman seva mi cayêde bîn der ê. Xora muzîkê ma de înan zaf raye gureta, zaf karê rindî kerdê. Mesela, derlemeyî kerdê, nê zaf muhîm ê. Ê bînî, kesê bînî hetê tarzî ra jî tayê dewamê înan ê.

Teberê muzîkî de ti çinayî de eleqedar bena?

Mi şopê malimîne kerde, dima caverde. Seba muzîkî mi malimîne caverde. Yanî nika teyna muzîk virazena. Hevalê bînî reyna di tenî malim ê, jû muzîsîyen o. Reyna ez û Adnan Akdagî ma nika sînema de eleqedar benîme.

Seba kirmanckî fikrê şima çi yo? Na babete ser o senî fikirîne?

Ez vana na mesela tayê mesela sîyasetî ya. Yanî pîlanê ma ma ra vato şima şonê cayê mavajê ez elewî yo, her ca de zonê ma qesey mekerê. Nê meke, ê meke... Yanî ma gere tersê nê sîyasetî ra vejîme. Çi ma dest ra êno ma gere ê bikerîme. Her çî ra ver kirmanckî gere bibo zonê perwerdeyî. Ancax nîya aver şono. Xora dima jû vejîno film virazeno, jû vejîno çiyêde bîn keno. Yanî ancax zon nîya xelesîno ra.

Naye ra dima çi projeye to estê? Eke estê nê çik ê?

Nika aqilê ma de jû albumêde bîn esto. Eslê xo de çend projeyê ma estê. Yanî teyna album nê zobîna jî projeyê ma estê...

Seba nê roportajî ez zaf sipas kena û xebatanê to de serkewtiş wazena. Bimane weşîye de.

Ez zaf sipas kena.

BİLBİL

Arêkerdox: **Murad Murxan**
Mintiqa: **Gingim**

Mala Nasredîn rojê şono çarşî. Tabî hona ke nêkewto çarşî cade de nişeno ro, çiyê xo keno. Di pîyayî tede vejîne. O kî cêno û fotêrê xo nano ro ser. Pîyayî ke ênê nezdî vanê:

- Xoce o çik o?

Xoce vano:

- Bilbil o.

Vanê:

- Ê ma ti se kena?

Xoce vano:

- Şima mi rê dest ser nê, ez şon çarşî qefes ana.

Xoce tekneno şono juya xo ra. Mêrikî bekle kenê, o ju vano:

- Yaw ti fotêr yawaş berz ke, ez destê xo çapika nana re ser, nêverdana raxelesîyo.

Seke mêrik fotêr keno berz, o bîn çapika destê xo dano piro. Dest gineno wertê cî ro. Mêrik destan hejneno bêcikê mêrikî ginenê kemeran ro dejenê. Mêrik becikanê xo keno fekê xo.

Ê kî vanê, hey Xoce Heq belayê to bido ha!

BÊVENGÎYA MA

Bêwahaîya ma
Bêvengîya ma wa.

Dinya ma rê bena lal û kerr

Zarreyê sixletî de ma monenî tik û tena.

Nê cîranê ma dest erzenî ma nê zî milletê bînî.

Bêvengîya ma bêwahaîya ma ra yena...

Tabîp Mîralay Kavarij

ROŞAN

M. Emîn KAÇAN

Ez etîmolojîyê çekuya "roşanî" nê-zana la ez zana ke ma manaya roja weşe, roja şayî/kêfweşî de şuxulnenê. Rey-rey ma vanê "ez pê şa(n) bîya".

Soranî vanê cejn. Çekuya cejnî, zîwananê îranî ra yena. Kurmancanê ma (kurmancê Kurdistanê vakurî) bi se serran "îyd" şuxulnayo la îyd erebkî yo. Nê peynîyan de kurmancê ma zî vanê "cejn". Feqet ez vana kurmancanê ma herinda cejnî de roşan bikar biardêne hîna baş bi.

Wexto ke rojnameyê *Newepêl* newe vejîya, mi nameyê mamosta Roşan Lezgînî dî û mi rê ecêb ame. Mi emrê xwu de newe nameyê "Roşan"î eşnawit. Weşê mi şî. Herinda roşanî de ma bi rehetî nameyê "Bayram"î bikar anê. Mîyanê tirkî de nameyê Bayramî zaf tay o. Ez bi xwu mîyanê tirkî de ro nameyê Bayramî raşt nêameya la mîyanê ma kurdan de bi desan nasê mi Bayramî estê. Hetta nameyê birayêkê mi zî Bayram o la qe ma rê ecêb nîno. Çekuyê bayramî zî bi eslê xwu zîwananê îranî ra yena. Fariskîya mîyanîne ra dorê hezar serrî verê coy kewta zîwanê tirkî û tirkî ra jî tesîrê ma kerdo. (*)

Seba ke ma newe ra ageyrin esl û feslê xwu ser mi nameyê yew tutê xwu "Roşan" na ro. Mi va belkî bi no wesîle derheqê zîwanî de gunayê ve-

rênanê ma tayê kemî bibê.

Gava ke ma tutî bî, roşanî zaf weş vîyartêne. Ez nêzana, gelo ma tutî bî loma roşanî weşî bî yan xwura roşanê verênî weşî bî. Bi raştîye zaf çîyî zî bedelîyayê. Edetê roşananê ma yê tutîyê nika nêmendê. Ma gava tutî bî, rojê roşanî pêro dewijî seba nimajê roşanî cayêk de kom bîyêne û nimaj kerdêne. Ma tutê dewe pêro uca de kom bîyêne û temaşê înan kerdêne. Gava ke pêro cematî melayî dima têdir hereket kerdê, ma rê zaf ecêb û weş ameyê û bîyê pîşke-pîşkê ma, ma hewayê. Nimajî dima dor ameyê werdî. Her keyeyî goreyê kesanê xwu ra werd şirawitê cayê nimajî. Werdê heme dewe uca de kom bîyê û sofrayêko derg û dila ameyê ronayîş. Xwura werd zî, mastewa, lolikî, nano tanturin, nano qatqat, nano tenik bi. Feqîrî bî loma zaf çeşîdî werd çînê bi. La têver de ende tewirî werd zî encax ma roşanan de dîyêne. Ma werdê

xwu mirdî werdê û kalekî kerdê raşt. Werdî dima şîyê serê mezelan şeker û bîskuwîtî kom kerdê. Mêrdeyê dewe zî kewtê mîyanê dewe keye bi keye roşanê yewbînan bimbarik kerdê.

Roşanê nikayînan de her kes nimajî dima sey heredanê şîno keyeyê xwu. Her kes nanê xwu keyeyê xwu de weno. Çend mêrdanê verênan tera vejê, kes nêşîno roşanê dewijan pîroz zî nêkeno. Baş o ke çend mêrdeyê verî sey mêrdan vejîyenê û keye bi keye geyrenê û persê cîrananê xwu, persê kal û pîran kenê. Gava ke merdim nê çîyan vînenê zereyê xwu de vano: "Ezîzê mi, hê ça roşanê tutîyê ma!

* **Notê editorî:** Heme zîwananê îranî de "beyram/behram" nameyê yew estareyî yo. Tirkî de ci ra vanê "mars", erebkî de vanê "merîx". Bawerîya şarî gore, estareyê Beyramî (Behram) pîroz o, bi şewe raywanan muhazeze keno.

Eleqeyê nameyê "beyram"ê kurdî bi "bayram"ê tirkî çîn o. Şarê ma sey telafuzê tirkî nêvano "Bayram", vano "Beyram". Seba ke nufûsê tirkî gama ke nameyanê kurdî qeyd kenê, bi alfabeza tirkî û telafuzê înan tirkî gore qeyd kenê, mesela, nameyê "Ehmed"î sey "Ahmet" nusenê, coka neslê neweyî mekteban de herinda ke vajê "Beyram" vanê "Bayram".

Nameyê "Beyram"ê ke mîyanê kirdan de zaf esto, mîyanê dîyalektanê bînan yê kirdî de û fariskî de zî "Behram" o. Kirdî de vengê "h" sey "y" telafuz beno. Mesela, kurmancî vanê "şahî" kirdî vanê "şayî".

LEBATE
Û BÊHÊVÎYÊ

Mucahîd DERVÎŞOĞLU

Ma rey-rey embazanî xo dir te-raqe kenî, yew embazî ma na te-raqe di yew qal vano, ina qal weşî ma wa şîna. Ha lebate û hêvî zî sey nê qalan a. Inî qalî zî goşî ma rê zaf weş yenî, ma inî qalan ra hes kenî.

Ma lebate û hêvî biyarî yew ca zaf çîyêko rind vejîyeno orte. Wexto ke xayeyê yew însanî bibo, gereka semedê nê xayeyî ya hêvî lebate û hêvî bibo. Semedê lebate û hêvî ya zî gereka bawerîyê însanî bibo. Inî hîrê qaydeyî bîyerî yew ca, serkewtîş vejîyeno orte.

La inî qaydeyî çîn bê, bawerîyê însanî bi xo çîn bo, ina dolime zî bêhêvîyê yena meydan. Senî ma vatibi lebate û hêvî goşî ma rê weş yena, la bêhêvîyê zî goşî ma rê xirab yena. No semed ra ma her wext gereka zereyê yew lebate di bi. Eke ma kurdan ra vanê zîwanê şîma beno vîn, xayeyê ma wahar vecîyayîşî zîwanî ma wo. Ma semedê zîwanî xo ya lebate anî orte, semedê xelasîyê zîwanî ma hêvîyê ma esta. Semed înan a zî bawerîyê ma zî esta. Ma inî hîrê qaydeyî ardî orte. Şîma zî zanî ke ma kurdan rikînêyî ma ser nê qeydayanî zî, rikê xo zî bîyar qet bêhêvîyê nimanena. No semed ra şarî ma her ca di pê zîwanê xo qisey bikero, keye di zî, mîyanê embazanî xo di zî, lebatê xo zî cameverdî, wa tim hêvîyê yînî bibo, bawerîyê xo vîndî mekerî.

WAYÎRÊ DI CÎNÎYAN

Arêkerdax:
Ebdulqadir NECARANIJ

Mela ewnîyeno ke cematê ey ra merdimêk nimajê sibayî de tim rew yeno camî. Mela se keno-çi keno nêşkeno ey ra ver bêro camî. Rojêk ey ra pers keno vano:

- Ti senî kenî ke ewna rew yenî camî, ez se kena nêkena ez nêşkena to ra ver bêrî camî.

Mêrik vano:

- Yê mi, di hebî cînyê mi estê. Wexto ke ez werzena nimaj, cînyêk awa mi hadire kena, a bîne cilanê mi hadire kena û yenê awe kenê destanê mi ro, ez desmaj gêna û yena camî. Ti zî xo rê yewna cîni bike, xo rê rew bê camî.

Mêrik nê halê xo melayî rê cireyneno û cireyneno. Zaf weş bi mela ya şîno û xo bi xo fikiryeno vano "Eke yê mi zî di hebî cînyê mi bibê ez do zî rew bêrî nimajê sibayî." No vatiş ra dima mela zî şîno xo rê yewna cîni ano. Rojî yenê û şînê. Mela seba nimajê sibayî werzeno û cîniya verêne ra vano:

- Cînek, dê warze awe hadire bike ez şîna camî.

Cîni vana:

- Wa cîniya to ya newîye hadire bikero.

A aye ra vana, a bîne ra û qir-qewxeyê înan dest pêkeno. Cîniyî senî yewbînan gênê mela tavilî cilanê xo dano xo ra û erzîyeno teber yeno camî. Mela yeno ke hema çew nêameyo. Tikê vindeno, o mêrik badê ey yeno. Û mêrik derhal tira vano:

- Mela biewnî, mi to ra nêva yewna cîni bike ti zî rew yenî camî, ti nika ma pêrone ra ver yenî, wa bi xeyr bo.

FELEK

Ez nêweş a, neweşê mergî
Semedê to biya bengî
Vil û sosinî reng bi rengî
Wisar ame, amnan ame
Rinda mi ti niyama

Felek amo çi gêreno
Kêy Stare Xelan perseno
Erzayil amo xo peseneno
Erzayil ame, felek ame
Gula mi ti qey niyama
Vanê Starê Xelan merdo
Şuto û kefen kerdo
Bêre şîme mezele
Dost ame dişmen ame
Yara mi ti niyama

Qerbistançî qebre kineno
Mele amo misheb waneno
Cemat qey hondê lerze keno
Felek ame Hukur û Nukur ame
Emrê mi qediya ti qey niyama

Starê Xelan

ÎNEYÊ AXIRMETÎ

Îneyê Axirmatî
Xeyarî ser o patî
Xortî şî cematî
Keynekî remayî heyatî

Komeka kom kişt a
Teyreki pa anişt a
Keko birayî teyr kişt a
War û waştê rê rişt a

Çimê waştêri korî bê
Dismali gûnîya rişt a

Arêkerdax:

Mujdat GÎZLÎGOL

Mintîqa: Sêwregî

Çime:

Maya mi Beyaz GÎZLÎGOL

WERDÊ
MA

KÎBE

Amadekare:
Necîbe KIRMIZIGUL

Malzeme: Yew vêreyo teze û şute, riz, sereyêk pîyaz, sîr, awa şamikan, awa îsotan, îsoto perikin, îsoto sîya, kîmyon, riwen, sole.

Virastîş: Pîyaz û sîrî ya hurdî-hurdî roncenê. Dima riz û baharatan, awa şamikan û awa îsotan îlawe bikerê û bi-lawê. Vêreyê pakkerdeyî bi kardî ya texteyî ser o lete bikerê. Leteyê ci goreyê waştîşî gird yan zî hurdî benê. Hema gereka yew şeklê dolma ci ra bivejîyo. Vêre lete kerd tepîya her leteyî bi derzinî ya sey kodike biderzên û riz dekerên mîyan û fekê ci biderzên. Dolmeyê xo heme no qeyde virastî tepîya, hemîne dekerê yew quşxaneyî mîyan û awe bikerên ser, sole berzê mîyan û bidên adirî ser.

Pewcîyayî tepîya bi afiyet a biwerê.

ÇAQÊ MÊŞINE

Arekerdoxe: **Wesîla DOĞUÇ**

Mîyanê mêşinan ra mêşinêke bî. Şiwani ê her gû roc berdêne ko de çîrenayne. Badê çêrî ra mêşinî berdêne serê derî, aw dayne. Dimayê aw ra, ancî ê hêdî-hêdî berdêne ko.

Mîyanê kerîyê mêşinan de mêşinêke sîmayê xwu aw de dî û hawnîya xwu ra. Mêşine va "Na verestiyê min a yan sîmayê min o?" Aw de weş hawnîya xwu ra û xwu ecebna. Va "Bejney min çiqas weşik a. Nê qilochê min çiqas derg ê. Tenî tacey min kemî ya."

La wexto ke hawnîya çaqanê xwu ra, va "Çaqeyê min çiqas barî yê! Çaqeyê min qet weşikî niyê..." No sebeb ra zerrîya ca xerepîya û çaqanê xwu ver kewte. Xwu dima hawnîya, yew çinî yo, heme mêşinî şîyê. A zî kewte rayîr û şî.

Mêşine rayîr de di hebî harewêşî dî. Harewêşan va "Waka mêşine, çî rê kêfê to ca de niyo? Ti kona çî ver?" Mêşine va "Çaqeyê min barî û derg ê, cok ra kêfê min çinî yo."

Harewêşan va "Çaqeyê to weşik ê, wereka çaqeyê ma zî zey ê to bîyne." Na xebere weşê mêşine şî. Mêşine harewêşan rê sipas kerd û kewte rayîr.

Rayîr de mêşine hawnîya ke çî banîyo! Hîrê-çar hebî vergan sere nayo sembolan ser ke sembolan borê. Mêşine sembole yî nayî serê paştê xwu û înan ra va "Ma go leze vazdin, xwu weş bitepîşê." Sembolan xwu weş tepîşt û mêşine leze vazda. Ana weş vazda, vergan ra xelesyayî.

Mêşine hawnîya xêrê çaqanê aye ra ê vergan ra xelesyayî. Cok ra qîmetê çaqanê xwu zana û çaqeyê ca weşê ca şîy.

Mêşine kûr fikirîya. Sembolan va "Ti çî fikirêna?" Mêşine va "Min ewilî qîmetê çaqanê xwu nêzayanne û înan ra hes nêkerdene." Sembolan zî va "Ma bi xêrê vazdayîşê to xelesyayî. Qîmetê çaqanê xwu bizane û bimane weşî de."

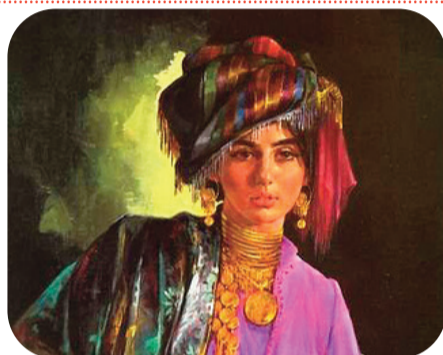
Mêşine zî vazda û resa hevalanê xwu.

HETÊ DÎNÎ RA
KURDISTON DE
CAYÊ CÎNÎYAN

Şukran ARCA

Rojhelato Mîyanîn de zîhnîyetê seksîst yan zî zîhnîyetê komelê pederşahî sêr dîn de tepşiyeno. Yanî camêrd, pê cîyatê xo (quweto ke Homayî dayo dey) cînî ser hukmo niheq, bêkontrol keno. Cînî erzîyena pey, heme çî ra mehrûm bena. Na bindestî zî pê qilîfê dînî bena. Helbukî verê Homayî de bînatê cînî û camêrdî de ferq çin yo. Cîyatê, yew nîşanê serdestî niyo. Ay semed ra hetê cînîyan ra problemê ferqkerdişê mesûliyetî yan zî cînîyan eştişê pey, netîceyê zîhnîyetê komelê pederşahî yo. Bêxêrcê na mesela, Rojhelato Mîyanîn de meseleyê kurdan zî problemêko pîl o. Cînî, hem seba ke cînî ya, hem zî seba ke kurd a, erzêna pey. Helbukî Homayî mesûliyetê cînî ayetan de bellî kerd.

Eke Qur'onê Kerîm de vano "Camêrdê mu'mînî û cînîyê mu'mînî welîyê (dostê) yewbînan ê. Hîn, başê emr kenî, xirabê ra zî xo dûr gêne. Nimajê xo bi rastî kenê, zikayê xo danî, Homa û Resûlullahî rê îtaet kenî. Homa, rehmê xo keno hîn. Şubhe çin yo ke Homa ezîz o, wayîrê hikmetî yo." (Tewbe: 71)

Ancî "Meylê zulmkaran mekerên. Nêke adir reseno şima zî. Homayî rê vêsêr welîyê şima çin yo. Nêke şima badê ardim nêvînenî." (Hûd: 113)

Seke nê ayetan ra fêm beno; esl, qewm, eşîret û mertebeyê zulmkarî çî beno wa bibo, însan gere vera enê zulmî sere wedaro, seba ke enê zulm û bindestî bînatê ra hewaniyê, gere destê xo û zuwanê xo nê rayîrî de bişuxulno. Ma waxto ke onênî nê ayetan ra; vernî zulm de vindertiş id, cînsîyetêko bellîkerde çin yo. No semed ra bînatê cînî û camêrdî de ferq çin yo.

Fîlozofanê Îslamî ra İbni Ruşd vano "Mesûliyetê ke cînîyan rê vînîyawo, gedeyan ardiş û keye de rûniştîş o." Helbukî eke ca bidê cînîyan yan zî heqê cînîyan bidê dey, cînî eşkenê guronê zaf başo bîyarê meydan. Ma nê vateyî rê eşkenê çend hebî cînîyan mîsal bidî: Mîna Qazî, cînîyê Mihemed Qazî ya û sereka Yewitîyê Cînîyanê Kurdan a. Cuveyrîye, Esmâ Xanim, Hayran Xanim

Dumbulî, Emetullah el-Kurdî alimê pîlan ra yê û hadîsî rîwayet kerdê. Emîranê hetê Soranî ra Mîr Suleyman waxto ke vera dewlete de sere hewanon, tepşiyeno, herindê hî cînîyê hî Xanzad Xanim yena. Xanzad Xanim comîyon virazena, qaleyan virazena û sewbîna xizmetonê pîlan kena. Ma eşkenê nê mîsalan bizêdnî.

Eke ma bêrê netîce; Homa cînî seba pê bêro xelq nêkerda. Ya zî sê camerdo seba heme çî mesûl kerda. Ay semed ra seba ke cînî mîyanê meseleyê Kurdistanî de ca bigîro;

- Gere ma mîyanê xo de niheqê yewbînan nêk. Ne cînî camêrd ser a, ne zî camerd cînî ser a.

- Seba cuwîyayîşê kulturê ma û zuwanê ma, gere projeyanê neweyo virazê.

- Seba ke zulm çar parçeyanê Kurdistanî de biqedîyo, cînîyê kurdan bibê yew.

- Cînî gere bieşkî xo heme ca de îfade bikî, seba problemanê Kurdistanî z' cînîyanê bînan teşwîq bikî.

- Yew millet, pê zuwanê xo beno millet. Zuwan îz mîyanê aile de dereseno. Cînî pê sîfatê xo yê dadîyê, musayîşê zuwan îd zaf muhîm a. Gedeyanê xo gere pê zuwanê xo pîl bika.

Ma eşkenê vacî; gere cînî nêerzîya pey, labelê meseleya cînîyan gere nêkewo vernîyê mucadeleyê Kurdistanî zî.

PÎR û KOÇEK

Arêkerdoxe:

Nadîre Gûntaş Aldatmaz

Mintîqa: Mamekiye, Pîlvank

Vatox: Qemer Gûntaş

Pîr ve koçekê xo ra, sonê dewê. Sonê ke raye ser o hêgayê silqû esto. Pîr koçekî ra vano "Ero çal ta rone, son de mi ke veng da Haqî, ti bê bionce we, çal pîr ke, xo rê berîme." Koçek vano "Ya." Sonê dewe. Son de cem cenê de, Pîr veng dano Haqî.

Koçek yeno hêgayê silqû, wetelîno ci, silqî nêvejîne. Koçek cereno

ra, sono ke Pîr koto tewit, veng dano Haqî, vano:

"Pîr ketîye samê
Koçek ketîye belê
Dest davzim gulê
Kok nayê!"

Pîr vano:

"La-lawo, cûla hamver e
Avê berde sere
Dest bavjî gulî
Kok ve xo tê dere."

Koçek vozeno sono uwe verdano ra, koka silqû bena nerme, onceno we, çalî keno pîr, cenê sonê.

EZ Û KEÇELEKE

Necîbe KIRMIZIGUL

Ez nê rojan xo sey qehremana Sanika Kulkedîsî (Keçeleke) hîs kena. Ez vana qey verî ez prenses bîya la nika bîya Keçeleke.

Çîrê mi va Keçeleke?

Nê rojan bê karê keyeyî ez çîyêk nêkena. Sewbîna çîyênê mi Keçeleke nêmaneno. Ez ne prenses a ne zî sey Keçeleke rindek a! Ne zî prensê mi esto bêro mi bireyno. Hem prensî rewna ra yo mi

ra fek veradayo. Hema ê Keçeleke ame a reynaye.

Mi va ya ez tena karê Keçeleke kena. Hêşê mi, leşa mi cemidîyaya. Perîya mi zî çin a ke bêra mi rê hetkarîye bikera. Çuyê xo yê sîhrînî ya mi bivurna, gan bida mi! Qet biba zî prens çin o ke!..

Yanî ez rîp û repal menda. Çîyênê minê taybetî çin ê. Raştta, çîyê rindekî, taybetî sanikan de benê. Sanikî heme weşê, şa qedîyenê. Mi kerd xo vîr ra ke ez cuya raştêne de cuyena. Cuya raştêne de çîyê xasekî asan nêbenê!

WAY Û BIRA

Arêkerdox:
Mistefa Gomayij
 Mintiqa: **Miyaran**

Cay beno cay nêbeno. Yew way û yew bira benî. Maya yîn mirena û pî yîn newe ra zewecêno. Zaf nêrameno, pî rîşa merdiwere vejeno û we zî mireno. Binê estuna asmênî de çewekî yîn nêmaneno. Mêrrî lajî ra zêde kêneki ra qeherîna. Xwu bi xwu vona "No tolaz ûncî mi rê kar-gure keno. La na qeltaxi mi rê cirm a."

Duşunmîş bena vona "Ez şiro hênî ra yew sitil awki bîyara û yew lîyr marî deka uskura û bidera ci, wa bişima." Hênî ra awke ûna, lîyr marî dekena û dana kêneke. Kêneke tasa awki gêna cenena xwu qirrik, lîyr mar qirrik ro şin war. Kêneke vona:

- Damêrrî, wulay yow çî mi qirrik ra şî war.

Mêrrî vona:

- De çî nêbeno qey ti pê nêmirena.

Di-hîrê aşmî ra pey, a kêneka barîya feqîri masena. Roj bi roje pîzeyê ay beno xişn.

Mêrrî ti ra vona:

- Erê se bi to. Zereyê to qey masayo? Dê vaje, to cayê gureyo pîs kerdo?

Kêneke sereyê xwu têşonena û bermena.

Qehrî ver goştê gandê ay rizêno. Yewe deme qal-malî nêkena. Wucûdî ay beno zehif la pîzeyê ay beno gird. Mêrrî yew roje xortî ancena kiştê û tira vona:

- Waya to yew ra hemile menda. Ez vano kamî ra yo. Bermena nêvana.

Bira, qîrreno, gefî dano xwu vano:

- Damêrrî, ez ay bida gulan fek a?

Mêrrî vona:

- Nê, nê! Wa Homa belayê ay bido. Bere ko ya caverde bê.

Bira waya xwu wenano yew here û beno yabon. Zaf tay ca şîyenî qefelênî. Binê yew dari de mola danî. Waye birayî ra vona:

- Ti mi kişenî?

We vono:

- Ney.

Û waye sereyê xwu nona zonî bi-rayî seri, vona:

- Bira, de ma rî lulî bicene.

We başle keno, zele ceneno. Waye xwura şina, kuwena ra. Bira ewnêno tira, qesbayê ey veşena û qemîşî nêkeno waya xwu bikişo. Nefesî xwu dano lulî ro. Xwura vano "Ez lulî na dar a gireda, wa va piro dû, veng veka û wa waya mi xwu nêaqilya. Ez zî îtya ra şîyero."

Birayê ya seatêk rîyar girewto. Way xwu aqilyena ke mewca vayî ha yena û zele ha cenîna la bira ûca nîyo! Heme ca bîyo zulumat, çewek çîn yo. Erd wişk û asmên berz. Ber-

mena, hesro war kena, zewtî dona mêrrî û birayê xwu ro. Kêneke xwu bi xwu vona "Birayê mi, birayê mi, mala ti şîryê sibqîra berî hete, kateyê marî şiro linga to ra, dermanê aye linga to destê mi bî." Û bermena, nalena, fîxan kena.

Zewta ay terefî Homayî ra qeub bena. Bira reseno fekber, esteyê marî şino linga ey ra, rê m û rêşî kuwena ci.

Kêneki ha dilulnena, hind ewnêna ke yewe lajek ha daşta yeno. Tersena vona "Barî yew şithelal bibîn." Lajek estora xwu raşt romeno vengî lulî. Yeno nîzdî, eke çî veyno! Yew cinî ha bindi dari da, sey aşme beriqîyena. Kê vonî qey hak şeqnayo mîyon ra vejîyaya. A hînd zerra ey kona ci. Xwu bi xwu vono "Kênaya ke ez bigêro, îna ya." Bi heycan lajek pers keno vono:

- Ti çî ya çî kare ya? Ça ra yena şina ça?

Kêneke sey leyreka pisînge ancîyena pêyser. Seke her çî ra heridîyaya bo. Ewnîyena lajekî ra, tepîya çimonî xwu çarnena xwu ver. Lajek hîna vono:

- Se bîyo to? Ti kam a?

Kêneke sey kesa ameya pêser, qet witê xwu nêkena. Yew aye ra yew ey ra, peynî de kêneke ûnîyena mêrikî ra, mêrxaso maneno. Mecbur bena vona:

- May û pîyê mi merdî.

Ez û birayê xwu ma mêrrî dest de mendî. Damêrrîya oynikeri yewe çî da mi, zereyê mi masa û birayê mi zî xapeyna, ez arda îtya, ca verdaya.

Kêneke bêveng bermena û xwu bi xwu duriknena vona "Ez bîya pepûge, dayêê! Ez bîya pepûge, bawoo! Ez marda xwu ra peyda nêbîynî û mi îne rojî nêdînî!" Lajek vono:

- Ez mîrzayê îne memleketî yo. Eke ti îtîmad bikera, mi de bizewciya se, ez to rê ardim keno.

Çimî kêneke benî pîr hesirî. Dest û pay ra zî kewta. Bêçare ewnîna esparî ra, sereyê xwu têşonena û werzena pay. Mîrza ewnîyeno ke çî bewnîyo; sey estareyê sibayî roşn dona heme ca. Qam û qelafetê ay zî ha ca de w'. Lezabez destî ay gêno erzeno xwu ra pey û yew wext ra wext wel û welex fineno xwu sere, reseno qesra xwu. Yew roj ra pey xeberî erşaweno heme cayê memleketî. Vonu:

- Çiqas doxtorî, hekîmî, sîmyadarî, remildarî û rahîbî estî se, wa filon roje, filon ca de bêyerî pêser, ez yew nêweşi bider nawneno. Kam ke şîya weş kero se, ez mal û milk dono ci.

Yew hefte ra pey pêrû top benî. Kêneke ûnî orte. Doxtorî, hekîmî, sîmyadarî, remildarî û rahîbî tira çike fam nêkenî. Mîre pêron ûca ra fetelneno.

Nişka ra yeno vîr ke yew pîri esta, dereqê nêweşiya cinîyon de zanayîşê yay zaf o. Mîrza xizimkaronê xwu ra vono:

- Şima a pîra hekîmî zê ardiş daybî?

Yê vonî:

- Ney.

Mîrza vono:

- Leze şîyer pîr bîyarî îtya.

Pîre ûnî huzûrî ey, we vono:

- Dapîr, yew nêweşa ma esta, memleket de çiqas ke hekîmî, doxtorî, alimî estîbî se ma ardî hete la tira çikî fam nêkerd. Ti yay rê derman vîna se, ez mal û milk û zerdû dono to.

Pîri kêneke ra vona:

- Çina ameyo to sere se, mi rî vaje.

Dêmarî çî serbodî ardî kêneke serî ser, pêron pîri ra vona. Pîri agêrena mîrzayî ra vona:

- Mi îlacî îna nêweşiya kêneke ca kerda. La kêneke bineyê ke ezê vî-nena.

Mîrza vono:

- Wa bo.

Pîri emr dona vona:

- Yew dawari sari birnê, goştê ey bîyarê, zaf solin kerê û bidê îna kêneki, wa biwero. Yew roj û yew şew awk medê ci. Dima wirdî linganê ay pê resnî ya pê giredî û veracêr inê kêronî ya bialeqnê.

Hawawo ki pîri vona peyeyê mîrzayî eynî ayhawa kêneki aleqneynê.

Pîri vona:

- Yew lengerî pîr awk kerê û bindê sereyê kêneki de ronê.

Ê îne hereketanê pîri ra

çîyek fam nêkenî. Tay tay vonî, key pîre xeripîya. Tay vonî, pîre gî verda. Qismêk vonî, emrê pîr bîyo kîrr...

La kêneke ha aleqnaya û xays a. Ge-ge bêhêş qalî kena û giljigi fek ra rişena. Ho ho! Seke biqelibna. Pîzeyê ay sancî keno, qîrrena, nalena. Hadreyê ûna ewnîyenê ke yew maro sîya fekê kêneki ra pera, xwu eşt zereyê lengerî.

Pîre qîrrena vona:

- Marî leze bikişê wa nêpero. Mîrza û peyeyê xwu marê sîyayî ûca kişenî. Pîre peşmerîna:

- Vona şima dî, mi se kerd! Mi va, ma wero solin bidê îna kêneke, ûno çina esto se beno têşan, muheqeq gêreno awki.

Mîrza vono:

- Dapîr, to ewro keyfê mi ard. To ez şa kerdo. Homa zî to şa biko. Çî muradî to esto se mi ra vaji.

Mîrza ûca mal-milk û zerdo dano pîr, pîre şona keyê xwu.

Yew deme ra pey kêneke bena weşe. Mîrza henzaro reyde dewarî birneno, lêno de tirş pewjeno. Hewt rojî û hewt şewî veyve keno. Mîrza û kêneki muradî xwu şa benî.

Yew zeman ra pey mîrza û kêneki rî pûtî benî. Heto bîn ra, cinêke damêrrî û birayê xwu xwu vîr a nêkena.

Zaf zeman tay zeman, rojêk ha pencra ra teber temaşe kena, ûna ewnîna ke yew mêriko topaleko ke-çelek ha gêreno, bala xwu dona ci,

eke şabeyê yi birayê yay maneno. Lajî xwu ra vona:

- Şû, ey mêrikî ra perse, kam o, kûnca ra yo.

Lajek mêrikî ra perseno, mêrik vono:

- Ez filankes o. Yew rîşe linga min a ameya, ez gêreno derman.

Lajek yeno marda xwu ra vateyê ey vono. Ya lajî xwu ra vona:

- Şû ayo mêrikî bîya îtya.

Lajek şuno mêrikî ûno keye. Cinêyeke ewnîna tira vona:

- To ez şinasnaya?

We vono:

- Ney?

Vona:

- Rind bewnî mi ra.

We vono:

- Qet ez to nêşinasneno.

Ya vona:

- Ez waya to ya.

We ûca bermeno.

Waye vona:

- To û dêmarî ûbalê mi kerd xwu mil, towqê nalefî kerde mi mil de û ez vista no hal. Damêrrî dûwari mi kerd, ti xapît, yow liyr marî kerdib mi pîze û pîzeyê mi aye ra masa.

Bira vono:

- Hila ke este şî linga mi ra, gûnî mi beqa nêkerdî û mi ewro roj nêdînî!

Way û bira têreyde gelêke zeman ber-

menî. Waye çimanê xwu esterena û vona:

- Waxto ke to ez ûca caverdaya mi destê xwu akerdî, Homa ra waşt ke mala ti şîrye sibqîra berî hete, kateyê marî şiro linga to ra, dermanê aye linga to destê mi bî. Ûna aseno ke a zewta mi terefî Homa ra qeub bîya.

Bira hîna uzrê xwu wazeno. Ûca aştenî. Û waye senî ke dest kena linga ey ra, lingi bena weş û war. Bira yew deme keyeyê warda xwu de mêmman moneno. Tira pey xatir wazeno, şuno dewa xo. Dewijî ewnênî ke birayî lingi kerda weşi û qeşerîyayo, bîyo rindek.

Mêrrî yey veynayîş de hêrs a vona:

- Herê hero, topalê mi, ti se ra şî?

Bira ne vono yew ne vono dî, erzîno gijîkê yay tepîşeno û xwu dima kaş keno beno meydanî dewe. Pê vengo berz a vono:

- To ûbalê warda mi kerd xwu mil, keye ra teber kerde, xax û gosirmefî ardî ma sereyî ser de. La Homa pîl o, feraset da mi, ez şîyo, mi waya xwu dî. Dermanê linga mi zî destê yay bî.

Bira kişta bîn ra dî estoro erêneno. Yewi keno têşûn, aya bîni zî keno vêşon, mêrrî zî besteno linganî estorûn a. Û aya estora têşan ra dûr awke rûnûn, aya vêşon ra zî dûr vaş rûnûn. Aya vêşoni xwu kaş kena vaş, aya têşon îz xwu kaş kena awki. Gonî û gonaşîr kûwena ci, çeqê yay çîye ra şîn, ûca mirena.

DEMOKRATO TERSINEK

Cemal AZIJ

Yo dewê mintiqê Qerejdaxî d' yo lu peyda bena. Her şew şina kergûn dew dizdnena bena. Dewîj se kên nêken nêşkên lu bidepîş.

Yo ruej zimistûn, vor varawa, ard pîyor bîyû sipî. Di hêw umbaz vûn, ma êr şî seyd. Tifin-gûn xwu gên kuwên rayer, vêr xwu dûn Qerejdax. Yê nîzdê yo qîl, bin qil id yo gel esta. Onên yo luy ha sêr gêl id vinerta. Xwu tîye nêdûna.

Mehmed Ehmêd ra vûn, ez ina lu si-raşnen. Ina lu dizd a, kergûn ma remnena. Vazdên lu tepîşên, pê yo rasni mil lu giridûn. Mehmed yo çuwe gen xwu dest, pê lu kuwen. Ehmed qarîş lu nêben. Bacê Mehmed lu xwu pê ra kaş ken rayer.

Lu vûna, "In Mehmed êseno ke dişmên ma luyon o. Lakîn Ehmed

qarîş mi nêbiyo. In Ehmed yo merdimo demokrat o." West ig rayer ra yenî, lu mîl xwu pêy ser çarnena, ûnêna Ehmêd ra. Ehmêd vûn "Ez zûn ti ha mi ra yardim wazena, la mi dest ra teway nîno."

Bajê yen mîyûn dew. Mehmed vendon dewicûn, vûn "Bêrîn mi luya dizd tepîştâ." Dewîj yê nêpêser, dormalê lu gên. Her yo dewîj yo çuwe gen xwu dest û dûn lu rî. Lu ûnêna Ehmêd dest id çuwe çin û, xwu er-

zena bîn lingûn Ehmêd vûna "Mi bixelesn." Ehmed lu ra vûn "Ez zûn ti mi ra yardim wazena, lakîn ez yo demokrato tersinek a."

NAMEYÊ NEBATAN

Amadekar:
Ehmêd Dirihî

buweçkutik
(Pali)
cewvaş
(Çewlîg)
palaxê piskulin
(Gêl)
xelevaş
(Sêwregi)

Kurmancî:
biragenim,
giyaqiram,
puşnermik, şîrşirk,
şilmok
Soranî: bilwer
Goranî: pişkegul

Latînî: *Bromus*
Tirkî: bromlu
otlar, ibubukekini

AIŞ ŞEKER

NO SENÎ HÎSODE BÊHALÎN O?

No senî hîsode bêhalîn o
Pêşkare canê mi bîyo
Ti vana belkî
Mi nê kuçeyanê şaristanî de
Bi emrê çendayê perperikan
Cuye derbaz kerda
Ez teyna bena xerîbê nê şaristanî
No senî fikrode bêyom o
Çembera dormeyê mi, hey şona bena teng
Bi jû destê bêçikan ameyne humaritene
Merdimo ke wayîrê kesatîye o
Dormeyê merdimî de embazî, her şinê benê kemî
Rojanê verênan û xortanîye de mendîbî
Tehmê dostanîye û yaranîye
Rojanê vîyarteyan de mendîbî
Çayexaneyê Ap Terzîyanî de
Ma çar-panc hevalî pilosîyêne re felsefeyî ra
Felsefe û rindîye û hewlîye ra sohbet kerdêne
Cuye de no ma rê lazim bî
Sey nan, awe û hewayî
Seke ez îta de qet nêciwîyaybî
Kemeranê gîyê boranan ser de
Mi çend çutî solî dirnayî
Çend paketî cixarayî fiştî ta
Gencîye û tîtalîya xo vera
Verva deryayî bi quretîye
Pifê hewayî kerdêne, dûyê cixara
To vatêne belkî
Barê na dinya mi kerdîbî pîştî
Ez tena bena xerîbe nê şaristanî...

MEŞO

Şaynebî LAÇÎN

Mi tik û tena nêweşî de meverde meşo
Hiş û zerrîya mi xo reyde mebere meşo
Dirbetin û decanê mi rê wayîr vecî meşo
Her wext her game ez to dima zî geyrena meşo

Keyeyê ma ra keyeyê şima de ti asena meşo
Mi xo dima vîyeçewt, seyek meverde meşo
Mi xo dima bom, bêkes, bêwayîr meverde meşo
Ti şira gandê mi ra gan vecyeno, bê meşo

Dinya mi ser ro meke zindan û tarî meşo
Mi çim rayîran û hêvîyan de meverde meşo
Bê to qet yew gamê bîle ez nêbeno meşo
Ganê mi zip û zerd beno ez tersena meşo

Gûnya mi mi de vindena ez xereqyena meşo
Wer û aw fekdê mi ro nêşonê acêr meşo
Gon û zerrîya mi to reyde şa benê meşo
Ez û ti ma yew bibîyê nême min o bîn meşo

Ma roc û şew û serrî tireyde vîyarnayê meşo
Qicê û gedeyêya ma tireyde vîyertê meşo
Derd û kulanê mi xorîn û derg meke meşo
Dest û lingan ra hişdê serrî ra mi meke meşo

Gêl, 15.10.2013